

Кримське ханство

ВИ ДІЗНАЄТЕСЬ:

- про утворення Кримського ханства
- про його устрій та господарське життя, релігію, відносини із сусідніми народами
- які пам'ятки зберігають історію кримських татар

- Монгольська навала 1237—1241 pp

Крим у XII—XV ст.

Крим у XV—XVI ст.

Етнос — історично сформована на певній території спільність людей (плем'я, народність, нація), що мають спільні риси, усталені особливості культури, а також усвідомлюють свою єдність і відмінність від інших подібних утворень (самосвідомість).

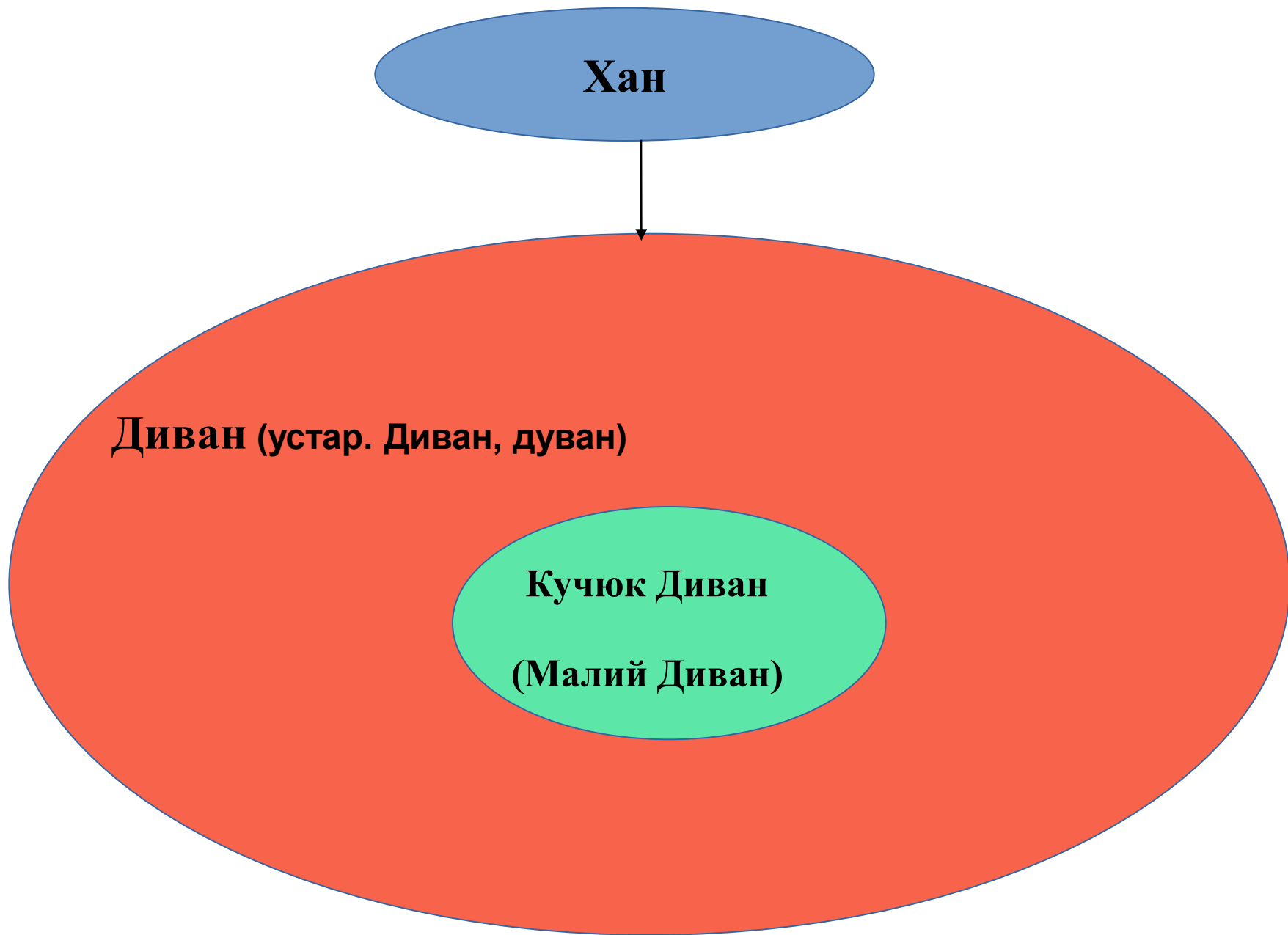
Адміністративно-територіальний устрій Кримського ханства (1449-1783рр.)

Територія

Кримський півострів (окрім південно-західної частини), Північне Причорномор'я, Приазов'я, Прикубання.
Столиця – Солхат, з 1532 р. – Бахчисарай

Бейлик – адміністративно-територіальний округ.
Бей – правитель округу.

Державний устрій Кримського ханства

Хан — голова держави,
представник роду Герейів

Диван (устар. Диван, дуван) –

державна рада Кримського ханства, вищий орган влади, який об'єднував функції виконавчої, законодавчої та судової гілок влади.

До його складу входили:

хан – голова держави,

муфтій - очолював духовество мусульман,

калга - I заступник,

нуреддін - II заступник,

беї - князі - голова округу,

візир - міністр,

кадіаскер- посада верховного суд'ї по військовим та релігійним справам

сераскір - головнокомандуючий турецьким військом

ор-бей – IV за значенням посада (з роду Гереїв) і інші..

Диван (устар. Диван, дуван)

- оголошення війни і миру,
- приймав рішення надання військової допомоги іноземним державам.
- був судом вищої інстанції,
- розглядав цивільні і кримінальні справи,
- прийняти вирок про смертну кару.
- відбувалася процедура вступу на посаду або зняття з неї кримського хана.
- визначав розмір змiсту, яке видiлялося на ханський двiр i палац.

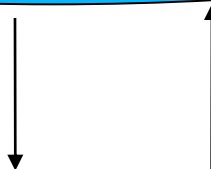
Кучюк Диван (Малий Диван) -

рада з невеликим колом осіб (хан, калга, нуреддін, ор-бей, сераскером, візир, кадіаскера, п'ять беїв) приймали рішення щодо військових походів.

У 1475 р. турецький султан Мехмед II розпочав загарбницькі походи на Кримський півострів. Він здобув головні торгові міста генуезців, а князівство Феодоро знищив.

Хан Менглі-Герай у **1578 р.** визнав зверхність Османської імперії.

Султан Османської імперії
Мав право усувати й призначати ханів
за власним бажанням

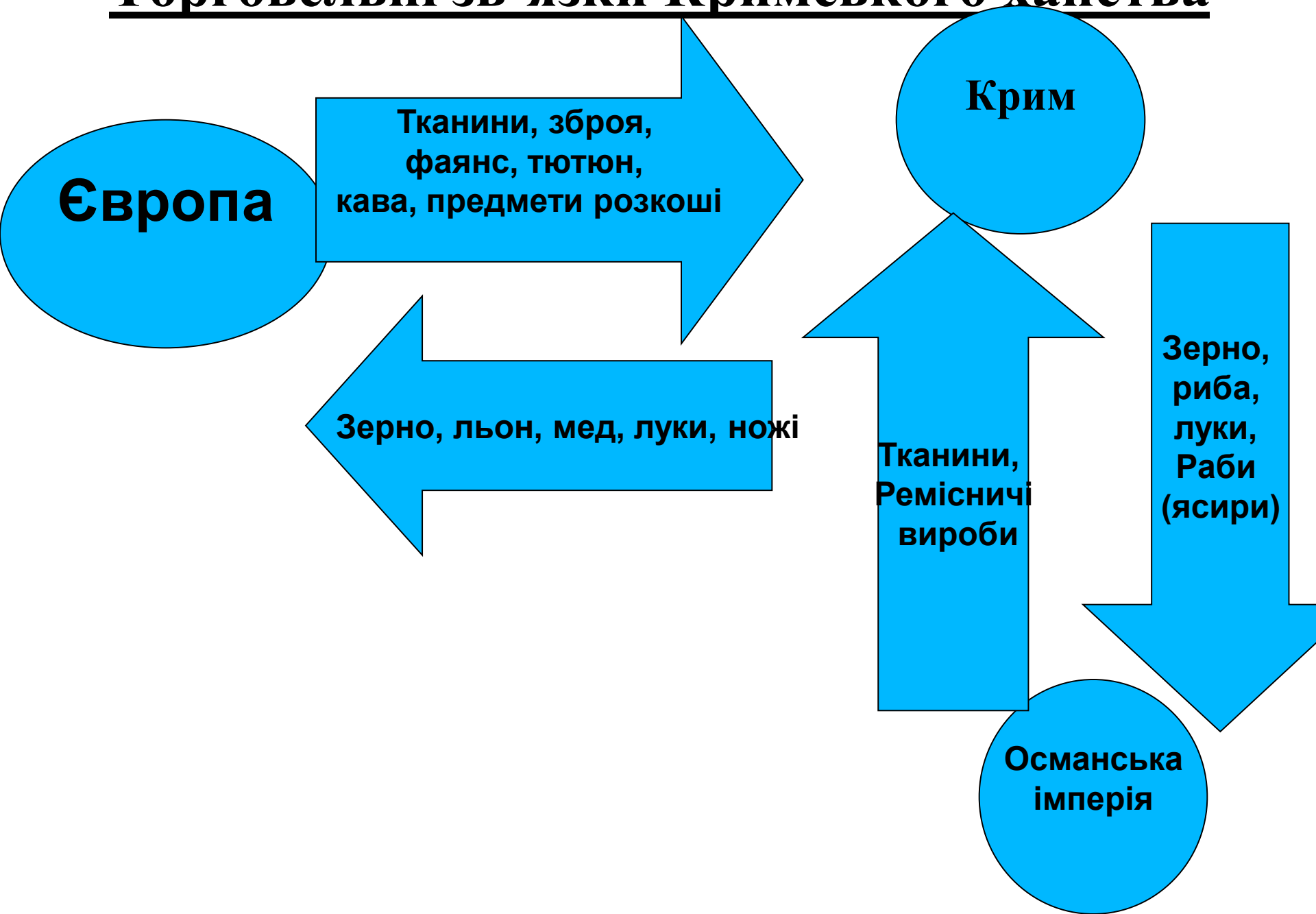
Кримський хан
Зобов'язаний брати участь
у воєнних кампаніях султана

У 1783 р. Кримське ханство було підкорене Російською імперією.

Господарське життя Кримського ханства

- Скотарство.
- Землеробство було добре розвинене лише в гірській частині Криму. Тут вирощували злакові та городні культури, були поширені садівництво та виноградарство.
- Видобуток солі.
- Розвивалися ремесла (ковальство, зброярство, ткацтво, гончарство, а також ювелірна справа)

Торговельні зв'язки Кримського ханства

Європа

Тканини, зброя,
фаянс, тютюн,
кава, предмети розкоші

Зерно, льон, мед, луки, ножі

Крим

Тканини,
Ремісничі
вироби

Зерно,
риба,
луки,
Раби
(ясири)

**Османська
імперія**

Релігія

Іслам — одна в найпоширеніших світових релігій, що сформувалася в VII ст. в Аравії. Прибічників ісламу називають мусульманами. Засновником ісламу є **пророк Мухаммед (Магомед)** (570—632). Він стверджував, що його відвідав ангел Гавриїл, який нібито відкрив йому слова Бога (мусульмани називають свого Бога Аллах). Із цих одкровенень склали **Коран** — священну книгу всіх мусульман. Слово «мусульманин» означає «той, хто підкоряється Аллаху».

Життя мусульман засноване на п'яти основних принципах:

1. Свідчення віри: не існує іншого Бога, крім Аллаха, і Мухаммед — його пророк.
2. Молитва: щодня потрібно здійснювати п'ять молитов.
3. Подаяння: треба подавати нужденним, оскільки все приходить від Аллаха.
4. Піст: окрім звичайного посту, усі мусульмани мають поститися під час Рамадану (9-й місяць ісламського календаря).
5. Хадж: хоча б раз у житті слід здійснити паломництво в Мекку (протягом 12-го місяця ісламського календаря).

Другим джерелом релігійної освіти мусульман вважають **Сунну**.

Вона була написана послідовниками Мухаммеда. У ній зібрані відомості про те, що він говорив, робив і чого навчав.

Проте не всі мусульмани визнають цю книгу. Тому їх поділяють на **сунітів і шиїтів**.

ІСЛАМ

```
graph TD; A([ІСЛАМ]) --> B([Суніти]); A --> C([Шиїти]);
```

The diagram consists of three blue ovals with black outlines. The top oval is centered and contains the word 'ІСЛАМ'. Two arrows originate from the bottom edge of this oval, pointing downwards and outwards to two separate ovals. The left oval contains the word 'Суніти' and the right oval contains the word 'Шиїти'. All text is in a bold, black, serif font.

Суніти

Шиїти

Місце для молитви й богослужіння,
молитовний дім у мусульман
називається **мечеть**. Поряд зазвичай
зводять **високі башти — мінарети**,
що закликають до молитви

**До нашого часу в Криму збереглися
пам'ятки часів існування
Кримського ханства**

Мандрівник, письменник і політичний діяч Османської імперії Евлія Челебі про відвідування Криму

Бахчисарай — це швидким кроком воіна 8 тисяч кроків... Місто лежить по обидва боки долини, що простягнулася зі сходу на захід... Води річки, яка тече через середину міста, для різних цілей вживають... Вона приводить у рух численні млини... Великий палац налічує 4,5 тисячі приміщень, він вкритий черепицею, із кам'яними стінами, із мінаретами високими, мов кипариси, схожий на фортецю. Чудовий палац цей — мов рай... Із чотирьох його боків — райські сади... У цьому райському саду були посаджені привезені з Анатолії (Центральна Туреччина) цибулини спіканарда, саджанці гвоздик із Трапезунда (місто на чорноморському узбережжі Туреччини), нарциси зі Стамбула, кулясті тюльпани «Монд Челебі», нідерландські тюльпани «Челебі Ходжа», різноманітні види анемонів, гіацинти, а також сотні тисяч інших квітів, у дар надісланих. Той, хто заходить у цей сад, одразу зрозуміє, що опинився в одному з райських куточків. Навесні озпускаються тут квіти всіх дерев фруктових: сливи, яблуні, груші, черешні, вишні та інших. Від їх пахоців паморочиться в голові.

1) Що можна дізнатися про Бахчисарай з опису Е. Челебі?

2) Про які господарські заняття згадується в документі?

3) Спираючись на опис та ілюстрацію, складіть розповідь про Ханський палац.

Найбільшою пам'яткою кримськотатарського народу, що збереглася, є Ханський палац у Бахчисараї. Він складається з комплексу споруд, які становлять єдиний архітектурний ансамбль.

Усипальня Хаджи-Герая в селении Салачик в черте современного Бахчисарая.

Ханський палац.

У **травні 1944** р. кримські татари пережили геноцид. За наказом радянського диктатора Й. Сталіна їх було виселено з Криму. До кінця існування СРСР тим, хто вижив, було заборонено повертатися на батьківщину. Лише за часів розпаду СРСР і незалежності України кримські татари отримали змогу знову жити на рідних землях.

Геноцид — термін, який позначає цілеспрямовані дії з метою повного або часткового знищення окремих груп населення або цілих народів через національні, етнічні, расові або релігійні причини.

Запитання та завдання

1. Коли і як було утворене Кримське ханство?
2. Як виник кримськотатарський етнос?
3. Коли Кримське ханство потрапило під владу Османської імперії?
5. Яке місто було столицею ханства?
6. Які види господарювання були характерні для кримських татар?
7. Що таке ясир?
8. Коли кримськотатарський народ пережив геноцид?